

Förord av Anna Hörnell och Julia Österlund

Läsningen, särskilt sedan den framför allt blev en tyst företeelse, kan framstå som en immateriell, inre process – ett inhämtande av information där kroppsliga och materiella villkor inte är av någon större vikt. Men utgångspunkten för det här numret är att det spelar roll vem som läser, och varifrån. Medvetet eller omedvetet har läsaren olika ingångar till texten. Omvärlden tar sig in på olika sätt, läsningen glider ihop med det som sker runt omkring; för stunden och förut, skapar en hybridtext. Ibland minns man bara en text av en tågresa, tittar yrvaket upp i en kupé som ter sig annorlunda än innan läsningen. Ibland bara en varm brygga mot magen av en bok. Ett uppbrott som sker precis i slutet av boken (läser i väntan på att någon ska vakna).

I sin text »Läsa: ett sociofysiologiskt utkast« vill Georges Perec teckna ett slags läsningens hur; en läsningens ekonomi i förhållande till dess fysiologiska och spatiotemporala omgivning. Han skriver: »Läsa under semestern. Läsningar under ledigheter. Läsningar när man kurerar sig. Läsningar när man är turist.« Han frågar sig, och vi med honom: »Hur uppfattar man en roman som läses mellan Montgallet och Jacques-Bosergent? Hur fungerar detta uppstyckande av texten, detta omhändertagande som avbryts av kroppen, av de andra, av tiden, av det kollektiva livets muller?« Läsa på den slingriga vägen mot Lake Tahoe, titta upp i kurvorna för att inte bli åksjuk. Inse att mitt i Cärtärescus *Solenoid* står en utbrunnen barrskog.

Även själva läsaktens fysisk. Kroppen rör sig under läsningen. Nacken böjs, ögonen rör sig fram och tillbaka. Somliga texter gör kroppen särskilt påtaglig; det är inte alltid självklart hur ögat ska röra sig över sidan. Att läsa *Zong!* Av M NourbeSe Philip gick så långsamt. Hela och halva ord, ibland bara enstaka bokstäver, strödda över sidan och ibland ovanpå varandra. Ögat måste ständigt stanna upp, backa, prova olika sätt att foga samman bokstavsöarna. Glömmer aldrig att det läser.

Jesper Olsson skriver i essän »Uppmärksamhetens avledning: om läsning« om de avantgardistiska strömningar som under 1900-talet med hjälp av olika formexperiment – blandade medier, utomalfabetiska inslag och slumpmässigt monterade textbitar – försökte störa ett slags borgerlig försunken läsning och tvinga läsaren att interagera med texten. Distractionens kritiska potential har i dag dock förändrats i och med skärmläsningens fläckande uppmärksamhet, och det som var en subversiv läsakt kanske nu snarare ligger i linje med det förhärskande.

Numrets texter skildrar inte läsoplevelsen som självförglömmande och kroppslös, snarare tvärtom. Det är inte en verklighetsflykt.

Erik Lindman Mata noterar i sin dagbok om fjärde bandet i *På spaning efter den tid som flytt* det mesta som händer under läsningen utom just vad som läses, och reflekterar just över läsningens genomsläpplighet. Läsakten är för honom inte att vända sig bort från världen och det vakuum som pendling eller väntan kan innebära, utan snarare att hugga sig fast i omgivningen. Rummet är avgörande för läsningen. Kanske är också läsningen avgörande för rummet.

Även i **Jonas Asps** text finns de rum som oundvikligen följer med läsaren in i texten, men här handlar det snarare om de rum som präglat läsaren än de som läsningen sker i. Det han läser placeras i något av dessa hans viktiga rum – men kanske inte det viktigaste – och de lästa rummen läcker ibland in i livet. Men han uppehåller sig också vid vad som händer när läsningen inte kan placeras där, eftersom den utspelar sig på en för honom obekant plats. Fiktionen uppstår i korsningen mellan läsarens och författarens rum, men olika verk kräver olika grad av medskapande från läsaren för att föreställningen ska uppstå. Elisabeth Hjorth skriver i *Förtvivelade läsningar*: Vad händer om den text som möter läsaren är främmande, opålitlig och upplöser kända kartor? Vilket slags ansvar uppstår då texten inte erbjuder identifikation?

Jenny Nguyen förhåller sig också till hur läsaren hanterar det som är främmande respektive bekant för den. Hon beskriver i sin läsning av Nguyen Phan Que Mai hur förmågan att föreställa sig andras liv, som annars ofta träder in vid läsning, uteblir. Att boken delvis ligger nära henne skapar en läsart där det främmande stöts bort, och som bara förmår fokusera på det som ligger henne själv närmast. Hennes text söker efter en läkande läsning, möjligheter att närma sig delar av den egna historien som dittills inte gått att tala om.

En upptagenhet vid likheter med det egna livet finns även i **Ann Ighe** och **Marit Kaplas** brevväxling om en text där beröringspunkter med dem själva aldrig verkar ta slut. Vad möjliggörs och vad skymms i en sådan läsning som hela tiden spinner trådar mellan textens platser och händelser och det egna livets diton?

I numret finns också texter där relationen mellan kropp och läsning på olika sätt står i fokus. **Linda Jones** vänder i sin text blad med tungan, återvänder till barndomens hockeyböcker. Läser fel, läser glupskt, läser respektlöst och perifert, bläddrar förbi allt utom sexscenerna. I *Läsningens anatomi* skriver Amalie Smith om det intima rum som den tysta läsningen möjliggör. Att så fort läsningen övergick till att vara en tyst, privat företeelse ökade framför allt antalet erotiska texter och kritiska texter. Men intimiteten och ensamheten blir inte bara en möjlighet utan också ett problem. När läsningen betraktas som enbart en privat angelägenhet riskerar den att stelna, förlora sin kritiska potential. **Victoria Rixer** skriver i numret om text i förhållande till aktivism. Aktivismen blir här ett sätt att insistera på att den läsning man gjort tillsammans med sina kamrater av världens ordning är giltig och värd att försvara. Hon skildrar läsandet och skrivandet som något annat än en ensam position – att stå i bredd med andra. I skolbiblioteket började jag efter hand välja böcker bara för att de lämnats av någon annan vid bordet vi brukade sitta vid. Sökte sällskap i läsningen. I numret finns flera delade läsningar, till exempel **Mona Monasars**, **Jorunn Lavonius** och **Nino Forss** läsning av James Baldwin, och **Yoko Carlssons** och **Houssin Vennberg Sninates** gemensamma utforskande av den översättande läsakten, genom sitt arbete med Amalie Smiths *Läsningens anatomi*.

I numret finns också läsning som ett mer utvidgat begrepp. I **Adam Westmans** text ryms en läsning av hur rum eller städer organiseras, en förhandling med de fiktioner som inhägnad och privat egendom utgör och ett utforskande av vägar därifrån. Läsa vissel, som hos **Beata Berggren**, eller väv, och teckningar av väv, som hos **Cæcilie Højberg Poulsen**. Även hos **Pernille Abd-El Dayem** står den fysiska artefakten i fokus. Hon får en hushållningsguide i händerna och upptäcker att boken, den är en ringpärm, lämpar sig utmärkt för en läsare som med jämna mellanrum måste stappla uppför trappan och vaggas, amma, vyssja. Uppslaget ligger kvar och väntar; lösa tankar kan hakas fast under någon av de tomma rubrikerna i pärmen. En distraherad läsakt, eller kanske tvärtom: en trycksak som möjliggör försjunkhet i de små fickor av tid som finns att tillgå.

Andra läser distraherat, men ofrivilligt distraherat. När **Ingrid Z Aaenstad** tar sig an queerklassikern Djuna Barnes *Nattskog* är läsningen motig, boken långsam och alldeles för tät. Beröringspunkterna mellan jaget och det lästa leder ut ur texten i stället för djupare in i den. Hennes läsdagbok tänker och skriver i närheten av verket, snarare än att dyka ner i det.

Somliga texter bär avtryck från tidigare läsare. Jag läser en bok du lånat ut till mig nån gång, hittar blyertskråkor i marginalen. Eller omvänt, suddar frenetiskt på sida efter sida inför att boken ska lånas ut, något obekvämt

intimt med att den egna läsningen ska blottas. Jag läser *Röd självbiografi*, någon har skrivit *ha, ha* med jämna mellanrum, någon har skrivit *litet, rött monster* första gången Geryon nämns. I konstverket *Ett eget rum/tusen bibliotek* har Kajsa Dahlberg lånat och gått igenom samtliga exemplar av *Ett eget rum* som fanns att låna på svenska bibliotek, för att sedan lägga ihop det till ett exemplar med alla understrykningar och kommentarer som fanns i böckerna, som en sorts sammanställd kollektiv läsoplevelse. På somliga ställen går originaltexten knappt att se för alla understrykningar i blyerts; ibland är markeringarna glesa. **Erik Haking** bor i sin farmors gamla hus och dyker in i hennes bokhylla med hopp om att lära känna både henne och tiden som böckerna lästes i. Ett flicknamn och ett årtal i en bok, en fjortonåring på 30-talet som läser *Djungelboken*.

Ett annat slags läsningens rum som gång på gång dyker upp i numrets texter är naturligtvis biblioteken. Böckerna viskar med varandra i hyllorna efter stängningstid. De lokala biblioteken möjliggör en intim läsning där barn kan skapa en egen relation till böckerna och få ha sin läsning i fred; ett intimitet som hotas av nedläggningar. Under arbetet med numret läser jag inte, men jag bär dem, i arbetet på biblioteket. Nya kopplingar uppstår när de enligt olika principer hamnar bredvid varandra. Jag står vid bandet i bibliotekets sortering och lägger reseguider på bandet, skickar i väg Kreta, Höga kusten, Island till de olika vagnarna som ska vidare ut till områdesbiblioteken för att till sist hamna hos en låntagare. När jag passerar den tysta läsesalen slås jag av en läsning väsensskild från den som handlar om att fördriva tid och som kräver ledsagning av en annan syssla. Här är det fråga om en mer aggressiv läsning, de som sitter här har gått hit enbart för att läsa.

Perec menade att den upptagenhet som finns vid skrivandets hur saknades i förhållande till läsningen. I en tid där intervjuer med författare inte sällan handlar om var de läser och hur de sorterar sina böcker, och med ett pågående samtal om läsning och lyssning, går det nog inte att säga att läsningens hur i dag är förbisett. Med numret vill vi egentligen inte heller ägna det läsande och skrivande jaget mer plats på bekostnad av texten. Snarare har vi velat uppehålla oss i kopplingarna, läsa med uppmärksamheten riktad mot rummet, mot jaget – vilken penna man har, vilken stol man sitter i – men inte missa det som läses. Vi har velat utforska kopplingar mellan det levda och det lästa, mellan läsningens materiella aspekter och dess metafysiska diton. Numret rör sig mellan kropp och text, text och rum, rum och kropp i ett försök att förstå hur de processer som hör till läsningen ser ut.